

Naas Maas

ANTON CHEJOV.—Orain berriki argitaratu dira New York-en kontu egille aundi horren eskutitzak edo gutunak. *Lillian Hellman*-ek egiten digu zerbitzu aundi bat Rusia-ko izkiriartzaille ospagarria maite dugun guztieri; eskutitz horien bitartez barnatzen aal ditugulakotz gizonaren xoko-mokoak eta minberatasunak; eta izpiritu bizi haren alde on eta alde gaitzak, azken hok bereziki.

Ezen *Chejov* karta horietan mintzo da ahoan bilorik gabe, esaten oi den bezala. Bere eritasunak kondatzen ditu orratzetik arira, dohakabeak asko jasan bear izan bai zuen; birieri-duna gazte danik, 44 urtekin hil zen. Pairatu bear izan zituen giza gaixoak, biotzaren dardarikak eta utsaldiak, pikoak, eta oraiño ere beste gaitz batzu.

Oraiño gazte zeno, 1880 garren urtean, bere familia osoa azten omen zuen bere lumari esker: aita merkataria erre kara joana bere saltegiakin. Bere anaiak alferkerian, dirua, Anton-en dirua, xautzen bestaz besta Mosku-n; eta bera ere ez prestuegi. Ala dio karta batean; "*mozkor nindagon goizetik arratsera sasoi hartan, eta botillak iduritzen zitzaizkidan neskatxak, eta neskatxak berriz bombillak*".

Ogei eta amar urte bete gabe 400 kontu baiño geiago zeuzkan izkiriatuak, sail hunetan lenengoetako mailla garaiturik, kritiko guztien aburuz. Kontuz kampo ere franko idatzi zuen. "*Marloia*" deitu komedia leendabiziko aldian eman zelarik Mosku-ko Teatro batean, ziztuka artua izan zen (1). "*Osaba Vania*" eta "*Iru aizpak*" ere oso komedia aipatuak ditu.

Sendakina izan zen, beste idazlari andi batzu bezala, eta naiz medikuntza bazterrera utzia, trebetasun eta oldar gorenekoakin

---

(1) Egun oketan emana izan da Parisen "*Marloia*" (La Gaviota) izeneko komedia hau bera, L'ATELIER teatro ospetsuan, eta kritikoez aro aundia atera dute, gorensten dutela zeruetaraño, bai Chejov-en aisetasun liduragarria, eta bai ere André Barsacq komedia-emaille minbera, eta jostalarien oi ez bezalako gaitasuna.

aritu zen Cólera elderi bat piztu zenean. Beretako, idazlari artista izateko, (jeinu-koa esan nai dugu), naigabeetan eta gabezian bizi bear, "ostra amorratu" batean bilakatzeko (nonbait perla sorarazteko, adiarazi naiko du iduripen horrekin).

"Eta ezin da bein ere egiazko poeta izatera elduko dio Chejov-ek, ez paldin badu nunbait xede bat burutu gabea, edo itxaropen bat ametsetan, edo ez pada zerbaiten beldur edo lotsa". Uste dugu ezteia egiatik arras urrun.

Bere aldiko idazkideak «ez arto ez irin» ziren beretzat. Hiltzera zohanean eri andi, Tolstoi joaten omen zitzaion ikustera, eta hunen gogarakizun eta filosofiakin nardatzen bide zen gure gizona; eta ala zion, "Beste iñor baiño geiago maite dut Tolstoi, baiñan ezin ditut jasan haren filosofiak; futitzen naiz *philosophia guztiendako*": politika ere gutiesten zuen.

Hiltzeko garaian sendakifiak, ezin ematuz biotzaren dardarikak, esan omen zion: "Ar zazu *Champaña ardoa*". Chejov-ek orduan: "Aspaldi du ez detala ardo hortatik edan"; baiñan bereala hil zen, jastatu ere gabe.

* * *

URKIJO MINTEGIAN.—Maiatzeko azken osteguneko solasaldia Zugasti jaunak egin zuen, kanta eta olerkieri buruz. Lirikoe-tan eta bereziki amodiozkoetan zorrozki autaturikako kanta zaar xarmagarri batzu eman zituen, tarteka oharmen eta azalpen argiak eginez.

* * *

GIUSEPPE UNGARETTI.—Berriki egona da Barcelonan itzal-di batzu ematen italiar olerkari poeta goren hau. Lirikan dudarik gabe agertzen da Italiako poeta aundienetakorik bat, bere "Vita d'un uomo" deritzaion izkiribuekin. Gizatasuna eta biotza erakusten du barnadanik *Alessandria*-ko izkiribatzaillak, *D'Annunzio* ampuruts eta likits harek ez bezala. Bere obra larrienak *Allegria*, *Sentimento del Tempo*, eta *Dolore*, dira. Aldizkaria untan berean damagu, beste tokian, *Allegria* deritzaionaren zatifo bat Etxaniz jaunak euskera-ratutik, gure olerkariak dakien bezala.

Egun oketan ikusten al da Donostian, *Ungaretti*-ren iduri bat. Bonichi-k egina, Erriqo etxeko aretoetan zabalik dagoen Italiar Pintura Erakusketan.

* * *

KANTARIEN EGUNA LIGI-N.—Maiatzaren 15 garrenean ospatu dute Zibero-ko erri xarmagarri horretan, euskal kantarien Norgeiagoka eta bilkura bat, arrakasta borobilla erdietsirik. Lau gisatara iuzkatu izan dira kantariak. I. zeñiek kanta geiago jakin. II. zeñiek kanta ederrago. III. zeñiek doñua politago. eta IV. garrenik; zeñiek obeki abestu eta kanta.

Multxo polita agertu zen eta andereak ere ez gutti. Denek ba dakigu xuberotar direla gure kanta unkiagarrienak eta Xibero-ko ere, gure kantari izpiritu-tsuenak. Esku zarta jotzen diegu biotzetik gure anai maiteeri; ezen uste dugu kapitulu hori dela, gure izkuntza pizkunde umil hunetan, baitaezpadakoa.

Orfeoiek eta Kantari-bazkun eskolatuek kilika guti egiten digute, euskara piztu naiez gabiltzanei. Bakarka edo binaka gure kantak agertzea eta erakustea berriz, bide egokia zaigu, gure doñu eztiak berpizteko eta ikas-arazteko. **Biba Xibero!**

* * *

CONCHA ESPINA.—Novela egille ospe andiko hau hil da berriki Madriden. Sortua zen Santander-eko Mazcuerras errixkan, eta bere liburu askoren artean "*La esfinge maragata*" eta "*La niña de Luzmela*" aipatuko ditugu. Bere azken izkiribuan, hil baiño egun gutti leenago idatzirik, aipatzen du euskera; "...*el duro y milenario vascuence, progenitor como el Sánscrito del castellanizado latín*", *iniciaciones que tuvieron su sede en "San Millán de la Cogolla, allá por los andurriales del XII..."*

* * *

LIBURU ERAKUSKETA MADRIDEN.—Orai dembora gutti hiri horretan idikitako Erakusketan catalandarrek azaldu dituzten liburuek aipamen berezi bat merezi dute. Ugari izan dira, baliotsu eta azal ederretan emanak. Aro aundia izan dute eta denek ao batez diote laudorio bero bat irabazi dutela catalanek, erakusten duten oldarra, izpirituaren ernetasun eta trebetasunarengatik.

* * *

WILLIAM FAULKNER.—Ezagun duzue bear bada "*Sartoris*" deituaren, Ipar America-ko novela egille ospetsua. Nekazari bat dela maite du esatea, nekazari letradun eta izkiribu zalea. Orai bere izkiribueri esker aberastu da; eta badirudi urriki dela abe-

rasturik. Bere leeneko bizitza xehe ta lañoaren oroitzapen ez-
 mina ala zaiola dirudi. "Arlote ibiltaria izateko sortua nai—dio—
 "Deus ez nuelarik zorioneko nintzen. Gabardin bat bakarra nuen,
 "bi sakel andi-duna; Eta sakeletan eramaten nituen, oski pare
 "bat, Shakespeare-n liburua bat eta Whisky botilla bat. Dohatsu
 "nintzen orduan, neukana-z besterik ez nuen gutiziatzen, eta bu-
 "ruausterik ez nuen ezagutzen".

* * *

EUSKALTZAINDIA.—Joan den maiatzean Arantzazu-n egin
 zuten bere biltzarrea Euskal-Akademia-ko jaunek, hango
 pralle maiteen gomit. Ongi bestatuak izan ziran euskaltzain jau-
 nak komentua zaar hartan eta hango ikusbegi xarmagarriak go-
 zatuz, udaberriko egun iguzkitsu eder bateri esker, joaileak lo-
 riaturik etxeratu ziran.

Bistan da ikuskatu zutela han eraikitzen ari diren eliza be-
 rri nasaia, orai^{ko} moda berrira altxatua, naiz ez duten asi oraiño
 atari-buruan eta barrenean kokatu bearrak direan eskulturak
 eta pinturak; aro franko ateratu zen egun batez, iduri horiek
 berritsi-egi zirela edo etzirela, baiña gu ez gara auzi horretan
 sartuko; Eliza ama sainduak badu aski irakasle! Oturuntz baten
 ondoko, bersolari xaar batek alaitu zuen bazkalondoa; Graxiano
 ezagunak bota omen zuen bertso parrasta bat ederra, zirikatuz
 aberatsak eta emakumeak, mutikoak eta neskatillak, pralleak
 ere barkatu gabe. Agure adimendutsua eta zorrotza oñatiar ho-
 ri. Mingaiña ausarta du, burua ez uts eta gatza ere ez eskas.

Gure bersolariak autak dira asto xuriarenak eta beltxarenak
 edozein^{eri} aorpegira kampakzen, baiñan bati laidorik gabe; ausar-
 tak, baiño zitalkeririk gabe. Ara emen bere bersoetarik batzu:

I

Beartsuak gabiltza
 nekez eta miñez
 munduko alfer danak
 loditu ezifnez

II

alferrikan saiatu
 geure alegifnez

alferkeriak oso
egin digu gaiñez.

PEÑAFLORIDA-KONDE ZENA.—Ez da aaztu gure adiskide maitearen oroitzapena, eta ez dugu aldi luzean aantziko gure laguntzale jarraikia izan zena, euskal gai oketan gabiltzanek. Ilbeltzean eman arazi zuten meza bat Azkoitian, Vascongada-koek, Mendizabal jaunaren arimaren faboretan. Koka-aala jendez mukuru betea zagon Eliza, eta azkeneko herri osoak kantatu zuen *Aita Gurea*; antziñeko beste konde, Peñaflorida Munibe harek idatziriko *Aita Gure* bera. Biotz unki garri benetan mement hura!

Joan den maiatzean berriz Jaizkibel mendiko gallur batean, finkatua izan zen Joakin Mendizabal jaun beraren oroitzapen-tan iru metroko arri andi, monolitho bat, haren izenekin; Gipuzkoa-ko agintari nagusiak eta jende oste aundia bildurik. Arriaren azpian ehortziak gelditu ziren, usaia den bezala, etorkizune-koentzat lekuko bezala ditezkenak, izkiribu eta lan tresna zen-bait.

* * *

BOISSEL KOMANDANTA.—Baionako *Musé basque* deritzaio-naren eragille eta buruzagi ainbeste urteetan izan den jaun eus-kaltzale ezagun hau hil zaigu Gayon-en, joan den maiatzean, lauetanogei eta geiago urtekin.

Erakustegi eder hori ikusi duenak taxutu dezake noraraiño-koak ziren gure adiskide maitearen jakituria eta euskal atxikimen-dua, bera euskaldun ez izanik gaiñera; Bordelekoa baizen sor-tzez. Euskaldunak zordun gaude jaun horrekin eta gure herriak galdu du adiskide bioztun bat.

* * *

IRUNE-KO EUSKAR-IKASLEAK.—Joan den Maiatzeko igande batez Leire-ko mendietara abiatuak genituen eguna iragaiteko Na-farroa-ko Aaldundegiko euskal Eskolara doazin gazteak, bere ira-kasle Tirapu eta Ulzurrun jaunekin; eta aietan emaztekiak gi-zonkiak baiño geiago. Lerro auek irakurtzen ba lute jakin de-zatela asko pozten gareala berri horrekin eta opa eta desiratzen diegula biotza eta iraupena.

* * *

EL BIDASOA.—Trungo astekari begiko hunetan artikulo politak argitaratzen dira duela zenbait dembora, euskaraz eta euskera-tzaz, Mas eta Ayalde jaunarenak bereziki. Naiz ez gauden beti akort adiskide horiek ematen dituzten arrazoiekin, beti atsegin zaizkigu paper horretan erakusten diren aizutasun eta libertadia, batzuen eta besteen iritzeak argitara ateratzeko; euskeraz izkiriatzeko tankeraz eta graphiaz alegia.

Mas jaunak esaten zuen bein erderatiko itzek, neurriz, aberasten dutela euskerea, eta hoieri esker elkar ulertzen dutela euskera desberdineko direnek. Eta kalte dela euskeraren batasunerako horiek errotik ekentzea. Beste aldi batean jaun berak esaten zien euskaldun arronteei, izkiria dezaten kartak bere mintzaireran, eta dakiten graphiak. Gure artean nekez ulertzen da, damuz, (diogu guk) obe dela euskara erdaratiko graphiak, baterez baiño; Aut Caesar aut nihil.

Eztugu, aitzitik, uste *-k-* eta *tt-* letren orde *-q-* eta *-th-* usatze soillarekin geure euskaldunek artuko duten irakurtzeko errez tasunik. Berdin bitxi egiten zaie *-q-* ala *-k-*, euskaraz den ber, falta bai zaie ttipi danik euskara irakurtzeko oiturea.

* * *

LES CLES DE ST. PIERRE.—Izen hunekin (*Jaundone Petri-n giltzak*) agertu da Frantzian liburu bat Peyrefitte idazlari eza-gunak izkiriaturik. Leenago danik ere ezaguna zen jaun hori, aro andia izan zuten *Ambassades* eta *Les amitiés particulières* deitu idaztiengatik.

Liburu edo novela berri hunetan berriz iduri makurrak zuzendu naiez laidostatzen ditu Erromako gauza eta persona sakratuenak eta eskandal ozen bat eraike du Europa erdian, eta bistan da geure Elizako agintariek gaitz-etsirik dagoela liburu kaltegarri hori.

Apat-Elxebarne